

ОСВОБОЖДАВАНЕТО НА ИНИЦИАТИВАТА НА ГРАЖДАНИТЕ ДА ПРОИЗВЕЖДАТ „ЗЕЛЕНА“ ЕЛЕКТРИЧЕСКА ЕНЕРГИЯ Е ОТ ПЪРВОСТЕПЕННА ВАЖНОСТ ЗА ЕНЕРГИЙНИЯ ПРЕХОД

Автор: Петко Ковачев

ВЕИ и „Зеленият пакт“

Изменението на климата и влошаването на състоянието на околната среда са заплаха за самото съществуване на Европа и света. В опит да преодолеем тези предизвикателства, Европейският зелен пакт ще допринесе за превръщането на ЕС в модерна, ресурсно ефективна и конкурентоспособна икономика и ще гарантира, че:

- до 2050 г. няма нетни емисии на парникови газове;
- икономическият растеж е отделен от използването на ресурси;
- нито един човек или регион не е пренебрегнат.

Европейският зелен пакт ще се финансира с една трета от 1,8 трилиона евро инвестиции от плана за възстановяване NextGenerationEU и със средства от седемгодишния бюджет на ЕС. ЕЗП ще допринесе за подобряване на благосъстоянието и здравето на гражданите и идните поколения, като осигури:

- чист въздух, чиста вода, здрави почви и биологично разнообразие;
- санирани, енергийно ефективни сгради;
- здравословна храна на достъпни цени;
- повече обществен транспорт;
- по-чиста енергия и авангардни иновации в областта на чистите технологии;
- по-дълготрайни продукти, които могат да бъдат поправяни, рециклирани и повторно използвани;
- ориентирани към бъдещето работни места и обучение за придобиване на уменията, необходими за прехода;
- устойчива и конкурентоспособна в световен мащаб промишленост.

Някои от целите на Европейския зелен пакт в областта на околната среда и климата са:

- Климатична неутралност в Европейския съюз до 2050 г. (нетни нулеви емисии);
- Съкращаване на въглеродните емисии с 55% до 2030 г.;
- Намаляване на преждевременните смъртни случаи от замърсяване на въздуха с 55%;
- Намаляване на пластмасовото замърсяване във водите с 50%;
- Намаляване на отделянето на микропластмаси в околната среда с 30%;
- Намаляване на загубата на хранителни вещества в почвите с 50%;
- Намаляване на употребата на химически пестициди с 50%;
- Намаляване на броя на хората, засегнати от шумово замърсяване от транспорта с 30%;
- Намаляване на генерирането на битови отпадъци с 50%.

За да се постигнат тези цели, е необходимо Европейският съюз не само да запази енергийната си обезпеченост, но и да я трансформира в чиста, безопасна, нискоемисионна и достъпна енергия за всички граждани. Подобна трансформация може да стане на базата на по-голяма енергийна ефективност, масово внедряване на технологиите за производство на енергия от възобновяеми източници, вкл. водорода и развитие на науката за търсене на още по-ефективни енергийни решения.

Защо България не се вписва?

Къде е България в целият този преход – енергиен и икономически? По данните, които излизат от официални (НСИ, Евростат) и неофициални източници (анализи на икономисти и икономически тинк-танкове), българската икономика се развива успешно. Преминаването през кризата, предизвикана от КОВИД-19, изглежда е минало по-леко от повечето други държави, донякъде същото може да се твърди и за едногодишния период от началото на войната в Украйна. В същото време не можем да не признаем, че това развитие се дължи на индустрии с голям замърсяващ капацитет и големи количества емисии на парникови газове. Това са въглищната енергетика, циментовата промишленост, металургията.

От гледна точка на емисиите на ПГ, България остава на дъното на ЕС¹ с най-високи емисии на 1000 долара БВП – 0,27 тона CO₂. В същото време емисиите на CO₂ на глава от населението са 6,33 тона, което ни поставя на 13 място. Данните за ЕС като цяло са 0,14 тона на 1000 долара БВП и 6,25 тона на глава от населението. Какво идва да ни покаже това? Изводът се набива сам: **България емитира парникови газове без достатъчно икономически ползи и ползи за качеството на живота.**

Като добавим и уличените в измама отчети за емисиите на ТЕЦ, свързвани с Христо Ковачки излиза, че българската икономика и българските граждани дори не се възползват достатъчно ефективно от горивните процеси, които използват в производството на стоки и услуги, и в домакинствата.

Фактът, че ТЕЦ „Марица Изток 2“ влезе в десетката на най-големите емитери на CO₂ в Европа за 2022 г. (сред участниците в Схемата за търговия с емисии) също е показателен.

Разбира се, някои от фактите могат да бъдат отдадени повече или по-малко на двете поредни кризи – КОВИД-19 и войната в Украйна, предшествана от енергийната война на Русия срещу ЕС. Това обаче не подменя основният проблем: **българските власти (политици и администрация), българският бизнес и българското население в голямата си част не желаят да променят енергетиката, икономиката и живота като цяло** към по-чисти производства с по-малко емисии на ПГ.

Какви промени са нужни?

Не е никакво откритие, че България е в период на дълбока политическа криза. Тя стана видима в края на първия мандат на ГЕРБ, но истински се „взриви“ със серията от три парламентарни избори през 2021 г. Това, което е важно за нас, е да знаем, че от самото начало на тази криза, енергетиката беше една от явните или скрити причини за нея. АЕЦ „Белене“, „Южен (впоследствие Турски) поток“, газовите интерконектори с Гърция, Сърбия и Румъния, петролопроводът „Бургас – Александруполис“, корупционната схема на организация на ВЕИ сектора от 2007 и особено от 2011 г., язовир „Цанков камък“, ТЕЦ „Варна“, постоянните скандали покрай ЕРП-тата („бунтът“ през 2012 г., напускането на Е.ОН, двукратната продажба на фирмите на ЧЕЗ), 7 и 8 блок в АЕЦ „Козлодуй“, „смяната“ на ядреното гориво,

1 Данните са за 2021 г. https://edgar.jrc.ec.europa.eu/report_2022?vis=gdp#emissions_table

газовите посредници и др. – всички те са част от огромната по размери и участие на политици корупционна яма, наречена „българска енергетика“. Целта винаги е една и съща: власт и пари, пари чрез и от властта и власт чрез парите.

В подобна среда промените, които се случват са основно под натиска на външни сили и играчи. Едни са водени от цели и задачи, свързани с глобалните им геополитически позиции (Русия и САЩ) и за тях енергетиката е само инструмент (а за Русия – и оръжие) за постигането на тези цели и задачи. За Европейския съюз енергетиката е в сърцевината на запазването на водещата му позиция в глобалната климатична политика, но и водещ инструмент за „зеленото“ бъдеще на съюза. Съседните ни страни също имат своите енергийни цели, част от които се преплитат и на българска територия.

Притискана от развитието на глобалните и континентални промени в енергийната и климатичната политика, България трябва да направи много и тежки промени в сектор „енергетика“. И трябва да започне да ги прави бързо. Сред тях са:

- приемане на национална цел за въглеродна неутралност към 2050 г.;
- план за закриване на въгледобива и въглищните централи;
- провеждане на справедлив преход за въглищните региони;
- план за действие за въвеждане на ВЕИ до 2030 г., включително и определяне на зоните за ускорено въвеждане;
- подготовка на стратегия за извеждане на ядрената енергетика и ликвидиране на последиците от нея;
- масирано прилагане на мерки за енергийна ефективност с цел рязко намаляване и реструктуриране на енергийното потребление;
- план за действие за адаптиране на мрежите;
- хармонизиране на пазарните правила в енергетиката с тези на ЕС.

Повечето от тези промени изискват силно експертни знания и политическа воля, като разбира се бъдат подложени на широки обществени консултации.

Но има една група промени в енергийното законодателство, които могат да се случат само със силно гражданско участие, защото се отнасят точно до права на гражданите. Говорим за правото на всеки гражданин да произвежда енергия (основно електрическа, но и топлинна) за свои нужди, както и правото на гражданите да се сдружават в енергийни общности с цел постигане на екологични, социални и икономически ползи за сдружилите се.

Гражданската инициатива в полза на гражданите

В сегашната сложна среда гражданите имат силно ограничени възможности, за да участват в производството на енергия за собствени цели. Да повторим – общата среда се характеризира с:

- политическа нестабилност, която пречи на подобряване на законодателството;
- корупция в сектора, която блокира и малкото възможности за успешни законодателни промени;
- административни пречки пред желаещите да инвестират.

В същото време развитието на гражданските инициативи за инвестиране в микро- и малки инсталации на базата на възобновяеми източници в редица европейски страни показват ползите за гражданите от наличието на собствени източници на енергия. Тези ползи са не само финансови, но и свързани с редица други облекчаващи живота фактори:

- ефективно използване на енергията;
- предвидимост на разходите и освобождаване на разходи за други цели;

- комбиниране на малки потребители и по-големи производители (МСП, общини), така че да се използва ефективно „на място“ произведената енергия (в енергийните общности);
- подобряване на местния микроклимат – намалява се или се прекратява изгарянето на дърва, отпадъци и др., които отделят вредни емисии;
- облекчава отношенията им с търговци и доставчици на енергия;
- намалява разходите за банкови трансфери или времето за престой по опашки за плащане на сметки.

Проблемите, които се създават от тези възможности за гражданите са предимно правни, което значи, че са решими с адекватни промени в нормативната база. Вероятно най-много възражения ще има от доставчиците и от търговците на електроенергия. Доставчиците ще имат проблеми с намаляващия брой клиенти (по-точно с намаления обем енергия за пренос и доставка), а търговците – със сложните взаимоотношения между тях и клиентите.

И ако засилването на гражданските инвестиции в малки системи за производство на енергия и в енергийните общности носи ползи за самите граждани, то ще донесе и многобройни ползи и за националната икономика:

- намалява се зависимостта от внос на горива;
- намалява се зависимостта от въглища;
- намалява се необходимостта от изграждането на големи единични мощности за производство на електроенергия и свързаната инфраструктура, които да заменят тези, с изтекъл ресурс;
- резултатите са бързи, в рамките на няколко месеца много на брой обекти могат да поемат голям финансов ресурс, да го инвестират и да започнат производството на електроенергия;
- увеличава търсенето на такива инсталации, с което стимулира бизнеса в този сектор;
- увеличава търсенето на различни части, елементи, модули и цели системи и инсталации, което е стимул за инвеститори в тяхното производство;
- увеличава търсенето на работници с определен профил (инженери, монтажници, техници, енергетици, диспечери и т.н.), което стимулира заетостта, а и свързаното с нея образование и обучения;
- необходимостта от умни мрежи и приложения ще стимулира науката и прякото ѝ свързване с производството;
- изважда средства от банките и ги вкарва в стопанския оборот.

Изводът, който се налага е, че разпространението на малките инсталации за собствени нужди, базирани на технологии за възобновяеми източници на енергия (основно слънчеви, вятърни, термopомпи) носи ползи както за конкретните им ползватели, така и за обществото като цяло. А в макроикономически план носи и повече пазарна икономика и по-малко регулации.

Ето защо инициативните граждани са заинтересовани да изискват от Народното събрание да прокара необходимите промени за облекчаване на правилата за инсталиране, ползване и последващо ликвидиране на инсталациите за ВЕИ за собствени нужди, както и правилата за работа на енергийните общности. Но същият интерес имат и политиците, без значение в кой сектор на политическия спектър се определят, защото така ще подкрепят повече пазар, повече национален ресурс в икономиката и повече местни инвестиции, както и по-добри социални и екологични условия на живот.

Наказателната процедура

Освен реалната необходимост да облекчи живота на гражданите като енергийни производители и потребители („произвеждащи потребители“) и като сдружаващи се в енергийни общности, ЗИД на ЗЕВИ има и друга цел. От декември 2021 г. Европейската комисия (ЕК) е стартирала срещу България наказателна процедура (№ 2021/0157) за липсата на транспониране на Директива 2018/2001 г. от 11 декември 2018 г. за насърчаване използването на енергия от възобновяеми източници. Целта на Директивата за ВЕИ е да позволи обединяване на произвеждащи потребители в енергийни общности, както и възможността на всеки краен потребител, бил той индивидуално лице или енергийна общност, да има възможност да продава излишъците от произведена електрическа енергия за собствена консумация към електроразпределителни предприятия или на борсовия пазар на електрическа енергия. Точно изискванията за енергийните общности и за производството на енергия за собствени нужди са тези, които не са транспонирани от България. През януари тази година Комисията даде България и Словакия на Съда на Европейския съюз.

Справка за напредъка на Министерството на енергетиката (МЕ) от 2022 г. сочи, че окончателният проект на промените в ЗЕВИ е в процес на подготовка и се очаква да бъде внесен в НС „не по-късно от средата на 2022 г.“. Това, разбира се, не се случи, не само заради политическите турбуленции през 2022 г., а защото в МЕ нямат никакво желание да свършат тази работа както трябва и се опитват да намерят начин да приложат старата си максима: „На Брюксел ще дадем каквото искат да прочетат, а тук ще правим каквото си искаме“.

Втората наказателна процедура, която ЗИД на ЗЕВИ трябва да „нулира“ е с номер 2021/0015 – за непълното транспониране на Директива 2019/944 на ЕП и на Съвета от 5 юни 2019 година относно общите правила за вътрешния пазар на електроенергия (Директива за пазара на електроенергия).

Законопроектът би трябвало да изпълни Мярка 152 и Мярка 153 от План за действие 2022, съгласно *“Таблица с директиви на ЕС с изтекъл или изтичащ срок за транспониране до 31.05.2022 г., обект на Информационното табло за вътрешния пазар издание м. ноември 2022 г. (към 28 февруари 2022 г.)”*, приета от Съвета по европейски въпроси към МС, както и мерки в Milestone 95, т. 5 от Приложение към Решение за изпълнение на Съвета за одобряване на оценката на плана за възстановяване и устойчивост на България, Междунституционално досие 2022/0112 (NLE) на Генералния секретариат на Съвета, реф. № 8091/22 ADD 1 от 28 април 2022 г.

ЗИД на ЗЕВИ и Националният план за възстановяване и устойчивост

Законопроектът трябва да създаде и възможност за усвояване на средства от ЕС, предвидени в Националният план за възстановяване и устойчивост (НПВУ), в светлината на “Зелената сделка” на ЕС. В НПВУ има специална реформа по тази темата и това е Реформа 6 (C4.R6): *“Стимулиране на производството на електроенергия от ВЕИ.”* на стр. 102 от ПВУ. Разбира се, това не е единствената закъсняла реформа, която спъва получаването на средства по линия на НПВУ, но е една от най-важните.

ЗИД на ЗЕВИ – проблемите са ясни, решенията - също

Предложението от Министерството на енергетиката ЗИД на ЗЕВИ е предизвикателство пред 49-то Народно събрание и пред всички, които се заеха с неговия анализ и с писането на становища и предложения за подобряването му.

Най-напред следва да кажем, че в него липсва ясна концепция за това, какво и как точно да се промени. От една страна законопроектът би трябвало да допринесе за постигането на три цели, свързани с транспонирането на хармонизация на Директива 2018/2001:

- да дефинира енергийната общност;
- да дефинира произвеждащия потребител;
- да предвиди насърчителни мерки за произвеждащите потребители и енергийните общности, така както изисква директивата.

Изглежда обаче, че задачата на така предложения текст е да успокои Европейската комисия и да я убеди в три неща:

- че транспонирането на проблемните елементи от Директива 2018/2001, свързани с произвеждащите потребители (prosumers) и с енергийните общности, заради които Комисията отвори наказателна процедура срещу България, са отстранени;
- че съответната реформа, предвидена в Националния план за възстановяване и развитие е проведена;
- че изискването за създаване на зони за ускорено изграждане на ВЕИ също е приведено в действие.

Реалността обаче е различна от намеренията.

На първо място транспонирането на необходимите текстове от Директива 2018/2001 не е направено както трябва. Предложените промени са буквален препис на текстовете от Директивата, което означава, че без редица допълнителни конкретни предложения, с които изискванията ѝ да се приведат в действие, те няма да проработят. Подобни предложения бяха разработени от група НПО (инициативата „Зелени закони“, „Грийнпийс“, ОЦОСУР – Варна, WWF - България) още през 2021-2022 г. и подобрени и структурирани бяха предложени и в сегашната процедура по разглеждане на закона в НС. При този подход затрудненията за инициативните граждани ще продължат както от администрацията, така и от доставчиците – регионалните монополисти - „Енерго Про“, „ЕВН“ и „Електрохолд“. Документирани са случаи, в които тези компании отказват присъединяване на подобни системи с мотива, че липсва точка на присъединяване. Всъщност точка за присъединяване на липсва – естествено, логично и технически възможно, това е електромерът. За да се получи ефективен резултат обаче, електромерът трябва да има възможност да измерва и в двете посоки (входяща и изходяща енергия), а оттам – до нетното измерване има само една крачка. По някакви свои причини обаче, доставчиците от години опонират на въвеждането на нетното измерване.

Като следствие от липсата на адекватно транспониране, на второ място стои въпросът доколко ЕК ще си затвори очите и ще приеме този минималистичен подход към проблема, както за прекратяване на наказателната процедура срещу България, така и за извършена реформа в НПВУ, от която зависи плащането на втория транш на средствата.

На трето място трябва да отбележим, че макар текстовете за създаване на зоните за ускорено развитие на ВЕИ да описват с някои пропуски (напр. липсата на консултации със заинтересуваните страни) процедурите по тяхното създаване, то предвидените гаранции за това, че няма да се стигне до сериозни сблъсъци със законодателството за опазване и възстановяване на биологичното разнообразие, са много слаби. В същото време, докато законът бъде приет, а след това министрите изготвят самия план (поне за 6-месечен период), ще продължат заявките и издаването на разрешения за нови ВЕИ паркове, които често влизат в посочения сблъсък.

В тази връзка посочените неправителствени организации внесохме серия от предложения в следните посоки:

1. Конкретизиране на предложенията на МЕ за произвеждащите потребители:
 - по-добра дефиниция на понятието „произвеждащ потребител“;
 - лицензиране на фирмите доставчици и монтажници като гаранция за качеството на доставените материали и коректно изпълнение на работите по инсталирането. Съответно – налагане на санкции при установяване на некачествени доставки и лошо монтирани инсталации;
 - въвеждане на нетно и нетно виртуално отчитане („нетметъринг“). Целта е да се ликвидират недостатъците при насрещно отчитане с два различни електромера, вкл. излишната бюрокрация и документация;
 - изискване да се определи периодът на нетно отчитане („нетиране“). С това се постига облекчаване на документооборота между производителя-потребител и съответния доставчик, облекчават се и двете страни и се намалява броят на банковите транзакции (спестяват се банкови такси);
 - предлагаме цената на изкупуване на енергията от производител-потребител да е равна на цената на доставка на енергията към него. По този начин се облекчават финансовите отношения между страните, без някоя от тях да изпада в изкуствена задължнялост към другата. Практиката в други страни показва, че с нарастване броя на инсталациите за собствена енергия, умните мрежи и приложенията към тях, намалява натиска на тези производители надолу (т.нар. „патешка крива“), съответно намалява и приноса им към нулевите и отрицателните цени на електроенергията. При тази система на разплащане доставчиците ще получат и предимството да изкупуват по-евтино енергията от системите за съхранение на производителите-потребители, когато те я продават в пиковите часове на потребление.
 - предложение търговците на електроенергия да включат в портфолиото си за търговия определен процент произведена енергия от потребител-производител, за да не се струпа цялата на електроразпределителните компании (доставчиците).
2. Конкретизиране на предложенията на МЕ за енергийните общности:
 - по-добра дефиниция на понятието „енергийна общност“;
 - уточняване на възможните участници в енергийни общности – физически лица, микро-, малки и средни предприятия и общини;
 - уточняване на понятието „близост“;
 - цели и дейности на общността;
 - разпределяне на дивидент;
 - забрани за участие в енергийни общности;
 - права и задължения на участниците;
 - отношения с доставчиците на енергия във връзка с отчитането и мрежовите такси;
 - регистриране на общностите;
 - отношения с търговците на енергия.
3. Конкретизиране на текстовете за създаване на Плана за зоните за ускорено развитие на ВЕИ:
 - добавяне на министъра на земеделието, храните и горите към групата министри, отговорни за създаването на плана;
 - предложение за начина на консултации, вкл. в трансграничен аспект (ако се наложи);
 - забрана за изграждане на зони за изграждане на обекти за производство на енергия от биомаса и хидроенергийни обекти.
 - съгласуване на ранен етап на плана за зоните с Интегрирания план „Енергетика – климат“.
 - изключване на горски и пасищни терени от зонирание;
 - предложение за актуализиране на плана след 6 години.

4. Други

Анализ на необходимостта

1. Фигурата на произвеждащия потребител:

Съгласно чл. 2, т. 14 от Директивата за възобновяема енергия, „потребител на собствена електрическа енергия от възобновяеми източници“ означава краен потребител, извършващ дейност в свои имоти или съоръжения - както собствени, така и стопанисвани чужди такива (с наем, лизинг или с учредено вещно право на ползване, например), разположени в определени граници на близост до производствените обекти на общността. Такъв краен потребител може произвежда възобновяема електрическа енергия за собствено потребление или да съхранява или продава собствено произведената възобновяема електрическа енергия. Директивата поставя условие за небитовите потребители на собствена електрическа енергия от възобновяеми източници тези дейности да не представляват основната им търговска или професионална дейност.

По отношение на терминологията, при експертни обсъждания и консултации с производители се открие терминът „произвеждащ потребител“. Така за целите на закона предложихме българската форма „произвеждащ потребител“, която отразява същността на понятието и в същото време е в съответствие с терминологията, използвана в нормативните актове в областта на енергетиката.

Основните права на произвеждащите потребители са изброени в чл. 21. ал. 2 от Директивата за ВЕИ, а именно:

- да произвеждат възобновяема енергия, включително за собствено потребление, да акумулират и да продават своите излишъци от тази електрическа енергия, включително чрез споразумения за закупуване на възобновяема електрическа енергия, доставчици на електрическа енергия и споразумения между произвеждащите потребители;
- да имат възможност да инсталират и да експлоатират системи за съхранение на електрическа енергия в съчетание с инсталации за производство на възобновяема електрическа енергия за собствено потребление, без да са задължени да плащат каквито и да е двойни такси, включително такси за мрежата за съхраняване на електрическа енергия в рамките на техните имоти;
- да запазят своите права и задължения на крайни потребители;
- да получат заплащане, включително където е приложимо чрез схеми за подпомагане, за подадената към мрежата произведена от тях възобновяема електрическа енергия, което отразява пазарната цена и което може да отчита дългосрочната стойност на подадената към мрежата електрическа енергия и аспектите на околната среда и обществото.

Директивата ясно забранява да се налагат такси по отношение на произведената от самите тях електрическа енергия от възобновяеми източници, която остава в рамките на техните имоти и такси за мрежата, които не отразяват разходите по отношение на електрическата енергия, която потребяват от мрежата или с която захранват мрежата. Затова предложихме гъвкаво решение за мрежовите такси, начислявани от електроразпределителните предприятия (ЕРП) за предоставяните от тях мрежови услуги. А именно, за услуги, които реално се използват, цена за мрежови услуги се дължи на общо основание, а за мрежови услуги, които по самата същност на техническото свързване няма как да се използват и не са използвани реално – цени за мрежови услуги не се дължат.

Необходимо е да се задължат операторите на мрежата да инсталират необходимите технически средства, които да измерват подадената енергия от и към мрежата.

Въвеждането на „нетно отчитане“ и „виртуално нетно отчитане“ като нови понятия е необходимо с оглед регистриране на спецификата на възобновяемите източници и за полесното отчитане на произведената и потребена енергия от енергийните общности и произвеждащите потребители. Много домакинства, които нямат необходимото покривно пространство за производство на соларна енергия, например, все пак могат да притежават енергиен обект за производство на електрическа енергия от възобновяеми източници, който е инсталиран в друга точка на присъединяване и да прихващат консумираната от тях енергия с произведената енергия, все едно е произведена в техни обекти, като заплащат съответните такси за достъп до мрежата.

Чрез виртуалното нетно отчитане могат да се управляват енергийните потоци и да се ползват по-ефективно излишъците от електрическа енергия, включително в друго време и на друго място, различно от тези на производството.

Законопроектът отчита т. 44 от Преамбюла на Директива 2019/94 за пазара на електроенергия, поради което ограничава участието в енергийни общности за възобновяема енергия на лица, които участват в мащабна търговска дейност и за които енергийният сектор представлява основна област на икономическа дейност.

Стимулирането на произвеждащи потребители е актуално преди всичко с оглед гарантирането на енергийната сигурност и независимост и за да се постигнат целите за опазване на околната среда и ограничаване изменението на климата и повишаване на жизнения стандарт на населението чрез икономически ефективно използване на енергията от възобновяеми източници.

2. Фигурата на енергийната общност.

Предложихме създаването на нова глава в ЗЕВИ за общностите за възобновяема енергия, която транспонира чл. 22 и следващите от Директивата за ВЕИ. Задължително право на общността е да извършва определени дейности, свързани с възобновяемата енергия: да я произвежда, потребява, продава и/или съхранява, както и да я споделя в рамките на общността. Съгласно Директивата, общностите за възобновяема енергия следва да могат да споделят помежду си енергията, произведена от притежаваните от тях инсталации. Същевременно членовете на общностите не бива да бъдат освободени от съответните такси, данъци и налози, които биха били наложени на крайните потребители, които не са членове на общността, на производителите, намиращи се в подобно положение или когато инфраструктура на обществената мрежа се използва за тези трансфери. По отношение на споделянето на енергия в законодателството трябва да бъдат уредени и въпросите за взаимоотношенията между общностите за възобновяема енергия и мрежовите оператори, както и конкретните начини за споделяне на енергия в рамките на общността за възобновяема енергия. Най-стандартният начин е общността да произвежда енергия от собствените си инсталации и действайки като доставчик на енергия, да я продава обратно на своите членове. Развитието на общности за възобновяема енергия, както е отбелязано в т. 67 от преамбюла на Директивата за ВЕИ, е инструмент, който директно влияе и подпомага намаляването на енергийната бедност чрез намаляване на потреблението и по-ниски тарифи за доставка. В този смисъл в нашето законодателство занапред могат да се предвидят един или няколко от следните подходи: (i) да бъдат предвидени стимули за тези общности за възобновяема енергия, които осигуряват безплатна енергия за уязвими потребители, независимо дали те са членове на общността; (ii) да има законодателно изискване всяка общност за възобновяема енергия да доставя определено количество от произведената енергия на нуждаещи се, например чрез виртуално нетно отчитане; (iii) уязвими потребители да се допускат като

членове на общността без необходимост от финансови вноски; и/или (iv) част от спестяванията, които общността реализира чрез потребяването на собствена енергия, да бъдат инвестирани в нови мощности, които да захранват уязвими потребители или в проекти за енергийна ефективност на бедни домакинства.

Дефинира се изискването за „близост“ на членовете на енергийната общност до стопанисваните от нея мощности, каквото изискване е необходимо по силата на чл. 2, т. 16, буква „а“ от Директивата за ВЕИ. Вносителите предлагат решение, максимално съобразено с особеностите на нашата страна България и с българската енергийна система. Използвани са нормативни понятията по чл. 236 или чл. 246 от Наредба № 3 за вътрешните мрежи в населени места, или по т. 19 от § 1 от ДР на ЗЕВИ.

Разширяват се правомощията на КЕВР чрез добавяне на задълженията да регистрира общностите за възобновяема енергия, да следи за съответствието им със законовите изисквания, да поддържа публичен регистър на общностите за възобновяема енергия и да следи за премахването на пречките пред общностите за достъп до енергийния пазар.

В съответствие с чл. 15, ал. 3 от Директивата за ВЕИ могат да бъдат предвидени изменения в Закона за устройство на територията, чрез добавяне на разпоредби за интегриране и съответно разпространение на възобновяема енергия, включително за потребление на собствена електрическа енергия от възобновяеми източници или в рамките на общности за енергия от възобновяеми източници, при устройственото планиране, инвестиционното проектиране, изграждането и модернизирването на селищна и градска инфраструктура, промишлени, търговски или жилищни зони и енергийна инфраструктура и мрежи.

Законопроектът напълно интегрира енергийната общност по европейското право със съществуващите форми на юридически лица или персонифицирани стопански субекти по българското национално право. Предоставя се максимална свобода на учредителите да изберат коя форма е най-удобна за техните цели – дали капиталово търговско дружество по ТЗ, кооперация по ЗК или сдружение с нестопанска цел по ЗЮЛНЦ, или неперсонифицирано образувание като гражданско дружество по ЗЗД, съответно консорциум на търговци по ТЗ. Единствено фондацията излиза извън приложеното поле на Директивата за ВЕИ поради липсата на членска маса при тази правноорганизационна форма.

С цел избягване на злоупотреби и заобикаляне на закона, каквито се наблюдават след транспонирането на Директивата за ВЕИ в някои страни от ЕС, вносителите предлагаме някои гаранции в рамките на директивата. Например, в ал. 10 на новия чл. 29а е предвидено, че членове на общността за възобновяема енергия не могат да бъдат частни предприятия, чиято основна търговска или професионална дейност е участието им в общности за възобновяема енергия, което е отрицателна предпоставка за регистрацията им в КЕВР. По този начин се ограничава заобикалянето на закона и директивата чрез учредяване на кухи стопански субекти без активи, с цел поемане контрол над дадена енергийна общност като самоцел. Целта на директивата е енергичната общност да обслужва съществуващи потребители или произвеждащи потребители, съгласно преамбюла на същата.

Изискванията за членство са заложили в абсолютния минимум, посочен в чл. 2, т. 16, буква „а“ от директивата, или спрямо 51% от правото на глас следва да бъде у членове, отговарящи на посочените изисквания, което е съобразено с дефиницията за „контрол“ в Търговския закон и европейското законодателство. Този подход обаче, макар и в рамките на позволеното от директивата, отваря възможност 49% от правото на глас в общността да бъде у лица, които нямат възможност нито да потребяват, нито да произвеждат енергията, произвеждана от общността, нито към момента на учредяването, нито за в бъдеще. Това позволява злоупотреби, като в някои европейски страни – например Гърция.

3. Насърчителни мерки за произвеждащите потребители и енергийните общности така, както изисква директивата:

Направените предложения целят да облекчат производителите на енергия от възобновяеми източници за собствени нужди по два начина:

- Чрез уточняване и прецизиране на държавната подкрепа за производството на енергия от възобновяеми източници за собствени нужди.
- Чрез формулиране на процес за премахване на административните пречки (вкл. неточности и липси) пред такова производство, които съществуват в сегашното законодателство.

Нашите предложения – в частност тези по чл. 3, 4, 6, 8, 10 и 11 и за създаване на нов член 6а – ще подпомогнат както изпълнението на целите на ЗЕВИ, така и ще допринесат за практическото изпълнение на някои от задълженията на институциите, отговорни за прилагането на ЗЕВИ.

Като част от административните механизми за подпомагане на произвеждащите потребители и енергийните общности, предлагаме да се създадат единни звена за контакт по общини, които да улеснят целия административен процес и да не се изисква заявителите да контактуват с повече от едно звено за контакт – като се създаде възможност за обслужване на едно гише.

Предложенията ни ще стимулират процеса по актуализация на законодателството, така че да се премахнат пречките пред производството на енергия за собствени нужди, вкл. и за формирането на енергийни общности.

Отваря се възможност за финансови схеми за подпомагане на развитието на ВЕИ, в т.ч. енергийни общности и произвеждащи потребители и необходимата за тях мрежова инфраструктура – като например умни мрежи и преносен капацитет, така че това да не налага повишаване цената на електроенергията в ущърб на енергийно бедните при одобряване разходите за инфраструктура от КЕВР. Бенефициент по схемите могат да бъдат както общини, така и ЕРП-та, така и самите енергийни общности и произвеждащи потребители при необходимост от разходи в инфраструктура за подобрена свързаност.

4. Улеснено присъединяване на произвеждащите потребители без риск за преносния капацитет на мрежата.

Законопроектът предлага максимално улеснение при присъединяването, когато това не е свързано с необходимост от разходи за допълнителна инфраструктура за мрежова свързаност (и така не оказват натиск за повишаване регулираните цени на енергия ок ДКЕВР). По-конкретно, при липса на необходимост от пренос на електроенергия на големи разстояния, когато в непосредствена близост до произвеждащият потребител има нужда от локално потребление на електроенергия. По този начин реално се осъществява пренос на малки разстояния при намалени загуби на енергия от транспортирането ѝ. Това постига екологичен и икономически ефект, поради намалените загуби при преноса.

Използването на „енергиен район“ или „район за присъединяване“ като локални нива от националната енергийна система не е удачно, тъй като тези райони имат различен обхват в различни части на България. Те често са твърде обширни и включват пренос на големи разстояния при повишени загуби от преноса, па макар и вътре в рамките на района.

Поради това предлагаме доста по-локализиран критерий в новия чл. 25б, ал. 1, а именно понятията по чл. 23б или чл. 24б от Наредба № 3 за вътрешните мрежи в населени места, или по т. 19 от § 1 от ДР на ЗЕВИ. Иначе казано, свързване към един и същ трансформатор, извод или подстанция средно напрежение (СрН). При избрания критерий се изключват загубите на

електроенергия от нейното трансформиране или пренос на големи разстояния, тъй като и потребителите, и производителят са на близки разстояния помежду си и поради това са свързани към един и същ трафопост, подстанция или извод. В практиката това най-често са обекти в един и същ жилищен квартал или селище, или индустриална зона.

Отново с цел улеснение за произвеждащите потребители и с оглед премахване на излишни рискове за електропреносната мрежа при включването на соларни (PhV или фотоволтаични) мощности, вносителите предлагаме едно гъвкаво решение, позволяващо на ЕРП да въведе ограничения по часови пояс в договорите за присъединяване. По този начин стимулираме произвеждащите потребители да инвестират в батерии за краткотрайно съхранение на електричество, които позволяват „отместването“ на подаването на излишъците за следващ часови пояс. Например, до 4:00 ч отлагане на подаването към мрежата от произведената в средата на деня електроенергия от покривна соларна централа на едно домакинство или кооперация изисква инвестиция в батерия, която струва ок. ~ 1000 лв. Тези условия за присъединяване, след като бъдат записани в договорите с ЕРП по чл. 21 и чл. 37 от Правилата за търговия с електрическа енергия на КЕВР, ще позволят незабавно присъединяване и незабавно сключване на договор, без изчакване за наличие на свободен капацитет и без опасност за претоварване на преносната инфраструктура в пикови часови пояси.

Въвежда се възможност за виртуално нетно отчитане, съгласно заложените цели в Преамбюла на Директивата за ВЕИ.

5. По отношение на чл. 5, ал. 2-10, определящи правилата за създаване на План за определяне на зони за ускорено изграждане на обекти за производство на енергия от възобновяеми източници и засягащи биологичното разнообразие:

Визираните алинеи на чл. 5 целят прилагането на РЕГЛАМЕНТ (ЕС) 2022/2577 НА СЪВЕТА от 22 декември 2022 година за определяне на рамка за ускоряване на внедряването на енергия от възобновяеми източници. Също така те транспонират ПРЕПОРЪКА НА КОМИСИЯТА от 18.5.2022 година относно ускоряване на процедурите за издаване на разрешения за проекти за енергия от възобновяеми източници и улесняване на споразуменията за закупуване на електроенергия {SWD(2022) 149 final} - {SWD(2022) 151 final}, която има отношение и към инициативата REPowerEU. Предложенията ни имат за цел да уточнят и прецизират предложенията на вносителя (Министерски съвет) по отношение на институциите, които изготвят плана, консултираните структури, предвидените изключения, целящи да опазят попълно природата (пасища, реки и др.) и заложен в различни документи на ЕС или между България и ЕС, както и въпроса за актуализацията на Плана.

Към предложението постоянно затревените територии, да се изключат от Плана:

По този начин се осигурява спазване на изискването за ненамаляване на площите на постоянните пасища, заложено в Споразумението между България и членовете на ЕС за присъединяване към ЕС.

Към текста за изключване на водната енергия от плановете за ВЕИ:

Производството на хидроенергия (ВЕЦ) следва да бъде изключено от видовете енергия, които се насърчават поради:

- доказаното вредно въздействие върху свързаността на реките и свързаното с тях биологично разнообразие;

- противоречие с целите на Европейската стратегия за биоразнообразието 2030, която цели възстановяване на най-малко 25 000 km свободно течащи реки в ЕС;
- липса на редица документи, регламентиращи опазването на реките (наредба за рибните проходи, методика за минимален воден отток);
- занижен контрол, водещ до отрицателни екологични и социални въздействия на съществуващите микро- и мини ВЕЦ като пресушавани речни участъци и случаи на изтичане на токсична тиня.

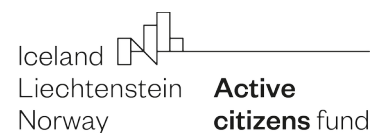
Към предложението за отпадане на новата алинея 7 (оригинален номер 6 на ЗИД на ЗЕВИ, внесен от МС) в чл. 5:

Смятаме за особено важно отпадането на предложениния текст поради следните причини:

5. Предлага се транспониране на все още несъществуващ акт (промените в Директивата за ВЕИ все още не са приети от Европейския парламент);
6. Чл.122 на договора за функциониране на ЕС, въз основа на който е приет Спешния регламент (**Council Regulation (EU) 2022/2577 of 22 December 2022**), който има сходни текстове, не дава право за промяна на правото по околна среда, тълкуването на Съда на ЕС на разпоредбата е стеснително (Дела C-370/12 и C-589/15 P);
7. Съответно, правни мотиви за предлагане на разпоредбата на чл.5 (6) в момента липсват;
8. Аргументът, че има съгласие от Съвета за текстовете за промени на Директивата за ВЕИ, не е приемлив, тъй като текстовете може да се променят при разглеждането в Европейския парламент.

Какво предстои?

Предвид предстоящото второто четене на ЗИД на ЗЕВИ в Комисията по енергетика на Народното събрание, подготвяме допълнителни аргументи за народните представители, за да могат те да подкрепят предложенията, които ще дадат най-пълно транспониране на Директива 2018/2001 и Директива 2019/944, така че в България на практика да се появят произвеждащи потребители и енергийни общности.

„Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Фонд Активни граждани България по Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Обществен център за околна среда и устойчиво развитие и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство и Оператора на Фонд Активни граждани България.“

„Проектът „Да бъдем енергийно независими“ се изпълнява с финансова подкрепа в размер на 20 000 двадесет хилянди в евро, предоставена от Исландия, Лихтенщайн и Норвегия по линия на Финансовия механизъм на ЕИП. Основната цел на проект „Да бъдем енергийно независими“ пред партньорите ОЦОСУР и инициативата „Зелени закони“ е провеждане на застъпничество за развитие на ВЕИ мощности за бита в контекста потребители-производители.“